

Traditie (5) ó hoe openheid en geslotenheid zich uitwerken op de inhoud

In de vorige aflevering vergeleken we de traditie van een geloofsgemeenschap met een rivier die zich in haar gang nu eens kolkend tussen nauwe rotsen heen perst en dan weer breed en kalm door laagland stroomt. Zo wisselen geslotenheid en openheid zich in een traditie af. Hiermee is slechts de helft gezegd over openheid en geslotenheid. We hebben tot nu toe alleen gekeken naar *de vorm* van de traditie. Maar wat gebeurt er met de *inhoud* van een traditie in periodes van openheid en geslotenheid? In een waterval, een stroomversnelling, een draaikolk, en in een traject gekanaliseerde rivier stroomt hetzelfde water. En toch is datzelfde water in die verschillende situaties volstrekt verschillend.

De inhoud van de baptisten traditie

Er bestaat zoiets als de inhoud van een specifiek baptisten traditie. Hoezeer baptisten gemeenten, waar ter wereld, onderling ook mogen verschillen, ze hebben bepaalde kenmerkende accenten in prediking, opvatting en geloofsbeleving gemeenschappelijk. En de aard van hun gemeentelven onderscheidt hen van andere kerken. Uit de inhoud van de baptisten traditie wil ik in het kader van dit artikel noemen: de nadruk op persoonlijk geloof, op getuigenis in de wereld, en op het bijbels karakter van het christelijk leven. Deze baptisten traditie kent periodes van openheid en van geslotenheid. Soms stromen persoonlijk geloof, getuigenis en Bijbelse oriëntatie breed en rustig door laagland. Soms vormen zij een wilde stroom die zich schuimend en met geweld een weg door een enge zoekt.

Uitwerking van openheid en geslotenheid

1. Uitwerking op persoonlijk geloof. Het baptisme heeft steeds een grote nadruk gelegd op persoonlijk geloof. Een mens moet persoonlijk reageren op het genadeaanbod dat in de evangelieprediking van Godswege tot hem komt. Hij kan zich hiervoor niet verschuilen achter de rug van christelijke ouders. Hij kan deze keuze niet ontlopen door anoniem onder te duiken in het geloof van de kerk. Een mens wordt in de prediking bij name aangesproken en moet onder eigen naam antwoorden. De dooppraktijk in onze gemeenten is hierdoor geheel bepaald: de doop wordt bediend op belijdenis van persoonlijk geloof. Aan het persoonlijk geloof zitten twee kanten. Eén kant past meer bij openheid. De andere kant past meer bij geslotenheid. Die beide kanten worden zichtbaar door de uitdrukking persoonlijk geloof op twee manieren te lezen: *Persoonlijk geloof* en *persoonlijk geloof*.

In een gesloten fase van de baptisten traditie wordt persoonlijk geloof vooral verstaan als *persoonlijk geloof*. En geloof wordt dan vooral begrepen als *gehoorzaamheid*. Aan het eind van de vorige eeuw werden baptistengemeenten in de veenkolonien aangeraakt door een opwekkingsbeweging. Wie de getuigenissen daarover leest wordt getroffen door het *gesloten karakter* ervan. Na afloop van een dwingende prediking werd achter gesloten deuren (letterlijk!) een zgn. *navergadering* gehouden met degenen die aangesproken waren. Predikers en ouderlingen streden met zondaars en spotters tot zij *tot gehoorzaamheid des geloofs* gekomen waren. Menig baptist zal bij het lezen van deze regels zijn hart sneller voelen kloppen. Als *gemeenschap leven* we van zulke gebeurtenissen waarin zulke persoonlijke beslissingen genomen worden. Dit is authentiek baptistisch! In zulke situaties is de prediking een opvolging van het bevel: *Dwing ze in te gaan* (Luc. 14:23). Dan leren mensen *hun knieën te buigen*. Dan komen gelovigen in de doop tot *de stap van gehoorzaamheid*. Dan worden er *beslissingen voor de Heer* genomen. Niet alleen een opwekking brengt persoonlijk geloof in de sfeer van *geslotenheid* en bijbehorende *hoge druk*. Ook spannende gemeentelijke situaties en crises doen dat. Een keuze vóór of tegen een bepaalde zaak wordt dan al snel gepresenteerd als een keuze vóór of tegen Christus.

In een open fase van de baptisten traditie wordt persoonlijk geloof meer begrepen als *persoonlijk geloof*. En geloof heeft dan vooral de klank van *overtuiging*. Het verschil is duidelijk: in de gesloten fase van de traditie - de fase van *geloof* (sgehoorzaamheid) - wordt het persoonlijke snel opgeslokt door de nadruk op de gehoorzaamheid die het geloof vraagt. In de open fase van de traditie - de fase van *persoonlijk geloof* - krijgt de persoonlijke overtuiging en ervaring van de gelovige meer ruimte. Het is niet toevallig dat het baptisme de eeuwen door op de bres heeft gestaan voor godsdienst- en gewetensvrijheid. De baptisten strijd voor de vrijheid van ieder mens om zijn persoonlijke overtuiging te mogen hebben en uitdragen, is een gevolg van de nadruk op *persoonlijk geloof*. In een open fase van de traditie is er in een baptisten gemeente relatief veel ruimte voor pluriformiteit. In eerbiediging van elkaars geweten is er vrijheid voor verschillende overtuigingen, waarbij deze vrijheid niet op rekening komt van de kwaliteit van de onderlinge verbondenheid.

2. *Uitwerking op getuigenis in de wereld.* Enigszins generaliserend kan gezegd worden dat in een gesloten fase van de traditie baptisten zending en evangelisatie vooral in het teken staan van redding van mensen voor de eeuwigheid. Getuigenis dient dan vrij exclusief de bekering van zondaren tot Christus. In een meer open fase van de traditie begeeft baptisten zending zich gemakkelijker ook op het terrein van hulpverlening en dienstbetoon. Hierbij is het praktisch dienstbetoon dan méér dan het binnenkomertje van een prekende zendeling. Het dienstbetoon wordt zelf ervaren als een gestalte van christelijk getuigenis. Ook de relatie van een getuigende gemeente tot de haar omringende leef- en denkwereld verschilt in de open en gesloten fase van de traditie. In een gesloten fase krijgt het getuigenis het karakter van confrontatie. In een open fase spreken ook baptisten liever van 'getuigend gesprek'.

3. *Uitwerking op het gebruik van de bijbel.* De bijbel heeft in de baptisten traditie altijd een grote plaats ingenomen als bron en norm van geloof en leven. Een baptist voelt zich in zijn ideeën en levenspraktijk pas gerechtvaardigd als hij kan aantonen dat zij bijbels zijn. Toch zijn er verschillen aan te wijzen in de plaats die de bijbel in de baptisten traditie inneemt, afhankelijk van de openheid of geslotenheid van de traditie. Om een voorbeeld te noemen: in de jaren dertig kon de alom gerespecteerde baptist ds. J. Louw heel open en onbevangen schrijven over de plaats van de vrouw in de gemeente. Met de bijbel in zijn hand dacht hij haar een zeer ruime plaats toe. Deze openheid is in onze tijd volstrekt verdwenen. Het verdwijnen van die openheid heeft zijn uitwerking op het bijbelgebruik. Voor J. Louw was de Schrift een bron van verrassende en inspirerende gedachten over de plaats van de vrouw in de gemeente. In onze dagen functioneert de Schrift eerder als norm dan als bron. Aan de hand van je opvattingen over de vrouw in de gemeente wordt vastgesteld of je bijbelgetrouw bent. In een open fase van de traditie fungeert de bijbel als bron van opvattingen en vormgeving aan het christelijk leven. In zo'n fase is het bijbelgebruik doorgaans open, spontaan en verrassend. In een gesloten fase van de traditie wordt de bijbel vooral als norm gehanteerd: de bijbel staat in dienst van mensen en dingen die maat nemen. Het gezag van de bijbel moet ervoor zorgen dat er geen grenzen overschreden worden.

Onze situatie

Het Nederlands baptisme beweegt zich na enkele decennia van betrekkelijke openheid steeds verder in de richting van geslotenheid. De huidige spanningen zijn daar voor een groot deel op terug te voeren. Hierin overkomt ons als baptisten niets vreemds. Zoals reeds eerder opgemerkt: het baptisme heeft bijna altijd en overal geleefd van 'geslotenheid'. Het is echter zinvol te vragen naar de aard van de in onze geloofsgemeenschap opdringende geslotenheid. Is het de geslotenheid of de bijbehorende hoge druk en stroomversnelling van de opwekking? Of die van verontrusting en angst? Die van de opwekking is verreweg de meest creatieve en toekomst openende van de twee. Maar ik ben bang dat wij hier en nu vooral te maken hebben met de geslotenheid van verontrusting en angst.

Olof de Vries